

Rozhovor s Pavlem Bendou, ředitelem Správy Národního parku České Švýcarsko

Tomáš Salov

Pavel Benda, ředitel Správy Národního parku České Švýcarsko. Foto Tomáš Salov

K vyhlášení Národního parku České Švýcarsko došlo před dvaceti lety. Co to pro region znamenalo?

Už od roku 1972 bylo České Švýcarsko chráněnou krajinnou oblastí, takže základní ochranný režim tady fungoval. Na začátku jsme se museli potýkat s nedůvěrou. Národní park byl nová instituce a většina lidí si nedovedla představit, jak vůbec bude fungovat. Zaznívaly otázky typu, jestli budou nějaké restrikce nebo se omezí přístup do lesů. Časem se obavy rozptýlily a dneska je národní park vnímán jako velmi slušný soused a partner. Myslím, že vyhlášení znamenalo pro celou oblast zjevný rozvoj.

Nový park stál před řadou výzev, jednou z nich bylo dědictví hospodářsky založených smrčín. Jak vypadá situace dnes?

Téměř dvě třetiny národního parku byly osázeny smrkovou monokulturou. Naše filozo-

fie po vzniku parku byla postupnými kroky měnit smrkové monokultury na smíšený les. Klimatické podmínky posledních let nás postavily před zcela novou situaci, ale možná je to nakonec dobře. Nynější kůrovcová kalamita je důsledek, příčinou bylo a je člověkem změněné složení lesa. Po jednom roce pokusů, kdy jsme se snažili kůrovce omezit, jsme stáli před rozhodnutím, buď napadené stromy vytěžíme a park bude z velké části jedna velká holina, nebo tomu necháme přirozený průběh. Žádná třetí cesta neexistuje. Rozhodli jsme se nechat les, ať si s nastalou situací v co největší možné míře poradí sám. Není to problém jenom náš, podobná situace je v celé střední Evropě. Jsme v podstatě ve vleku klimatické změny, kdy prší velmi málo, a když už, tak mimo vegetační období. Síla přírody je ale tak velká, že sama časem stopy po kůrovci zahladí.

Jak změny v lesích vnímají návštěvníci národního parku?

Víme, že je lidem příjemnější chodit v odumřelém lese než po pasekách. Pojem odumřelý les možná není nejvhodnější, neboť je v něm pořád spousta života a jsou v něm také výrazně lepší mikroklimatické podmínky. Je doloženo, že je to lepší výchozí situace pro obnovu lesa než holina. Stromy se postupem času rozpadnou a les se obnoví rychleji než vykácené holé a uklizené místo. Teď je to takové nešťastné období, kdy les nebude působit úplně dobře, ale brzy se začne objevovat nové zmlazení a za čtyři pět let už to nebude tak depresivní.

Není to první neplánovaná změna podoby lesa, v menší míře nastala například po požáru u Jetřichovic. Jak to tam vypadá dneska?

Dneska už téměř nepoznáte, kde požár byl. Les je tak hustý, že se jím skoro nedá projít. Tenkrát jsme se rozhodli, že toto místo ponecháme jako pokusnou plochu. Les se za ta léta zmladil úplně úžasně, objevily se i druhy stromů, které v okolí nejsou, například osiky.

České Švýcarsko je životním prostorem pro mnoho ohrožených druhů zvířat. Pomohlo jim vyhlášení oblasti národním parkem?

Určitě ano. Podařilo se nám ve spolupráci s kolegy ze saského národního parku založit jednu z největších populací sokola stěhovavého ve střední Evropě, ve které je už kolem třiceti párů. Sokol stěhovavý zde byl totiž v 70. letech minulého století vyhuben. Prudký nárůst návštěvníků v posledních letech se bohužel výrazně podepisuje na počtu vyvedených mláďat, často dochází k rušení hnízdicích sokolů, což je pro sokoly často fatální. Také například vlk se v posledních letech v parku vyskytuje pravidelně.

Pro řadu živočišných druhů je však limitující návštěvnost, a dokonce se stává, že některým

druhům se daří mimo národní park lépe než v něm. Některá zvířata bychom tady rádi měli nebo je sem znovu vrátili, například tetřeva hlušce, který tady už téměř padesát let nežije, ale právě kvůli vysoké návštěvnosti přemýšlíme, jestli to má vůbec smysl.

Statistiky ukazují, že počty návštěvníků parku postupně narůstají. Mění se nějak i jejich chování?

Bohužel musím říct, že k horšímu. S takovou dávkou arogance a agresivity jsme se za ta léta ještě nesetkali. V posledních dvou či třech letech se objevila poměrně velká skupina lidí, kteří nehodlají dodržovat vůbec nic a nehodlají se přizpůsobit a slevit z ničeho. Hlavně strážci parku to mají velmi těžké a obdivuji je, že to psychicky zvládají. Mnohdy jsou návštěvníci tak agresivní, že to hraničí až s přivoláním policie. Příkladem bezohlednosti turistů je sokol stěhovavý, erbovní pták zdejší oblasti. V době hnízdění na webu prosíme návštěvníky, aby byli ohleduplní, v terénu je to označeno tabulkou, teď už i červenobílou páskou, aby bylo jasné, že se tam nemá chodit. Stejně se najdou lidé, někdy i skupiny, které pásku zvednou a i přes zákaz jdou dál a utáboří se třeba přímo pod hnízdem. Z toho důvodu byla třeba v roce 2019 úspěšnost hnízdění ptáků naprosto katastrofální. Mláďata vyvedl jenom jeden jediný pár, ostatní o ně přišli. Stejná situace je třeba u vlků. Ti v hlavní turistické sezoně z parku úplně odejdou a vrátí se na podzim, když je větší klid. Vlky na území parku monitorujeme pomocí fotopastí a tady vidíme, že i na úplně zapadlých lokalitách projde v sezoně několik desítek lidí denně. Příroda je tady pod tak obrovským tlakem, že pro některé druhy zvířat je to limitní. Zatím ale nechceme přistoupit k omezení vstupu nebo uzavírání některých turistických cest, stále upřednostňujeme měkká opatření, tedy hlavně informování návštěvníků zejména v terénu, aby lépe chápali smysl některých omezení.

Mnoho návštěvníků přijíždí autem. Jak vypadá situace s parkovacími místy a odstavnými plochami?

Naprostá většina přijede autem, což generuje obrovské problémy s parkováním. Snad žádná přírodně atraktivní oblast v Evropě není připravená na tak velký nárůst individuální dopravy. Situace nemá jednoduché řešení. Situace nemá jednoduché řešení. Snažíme se spolu s obcemi a dalšími partnery

Ornitologicky zaměřená exkurze Vítání ptačího zpěvu. Foto Richard Nagel

o nalezení alternativ k individuální automobilové dopravě. Zatím jsme na začátku. Kdyby se podařilo zkoordinovat alternativní dopravu a zajistit návaznost vlakové nebo autobusové dopravy například na lodě z Děčína do Hřenska, regionu by to určitě pomohlo.

Je situace v sousedním Národním parku Saské Švýcarsko jiná?

Potýkají se tady v podstatě se stejnými nebo podobnými problémy. Problém se suchem a s kůrovcem tady začal ještě o rok dříve. Co se týká návštěvnosti, rozlohu parku mají trochu větší a vyšší je i návštěvnost. Pravidelně se scházíme, máme pracovní skupiny a vědeckou radu. Na naprosté většině věcí se shodujeme, ale co trápí mě osobně, je problém invazních druhů rostlin a živočichů. Na české straně je postup proti jejich šíření důslednější i systematictější, v Sasku je přístup k této otázce filozoficky jiný.

Provoz národního parku není jen otázkou přírody, ale také financování. Je do budoucna udržitelné?

Jsme rezortní organizace Ministerstva životního prostředí. Ve střednědobém horizontu bude provozní příspěvek od státu naprosto klíčový, měl by se blížit téměř stu procentům. Možnosti hospodaření se s proměnou lesa vý-

razně změnily. Již nyní hledáme i jiné zdroje financování, ať už to jsou drobné obchodní aktivity, jako například prodej suvenýrů, nebo hledání dárců a podporovatelů.

Kde Národní park České Švýcarsko vidíte, dejme tomu, za dalších 20 let?

Návštěvníci se už určitě budou procházet v novém lese, dvacet let je dost dlouhá doba na to, aby se dynamika lesa ukázala v plné síle. Přál bych si, aby návštěvníci respektovali, že citlivé a vzácné druhy potřebují ke svému životu klid. A abychom pořád vycházeli s našimi sousedy, tedy obcemi a dalšími subjekty, tak dobře jako dosud. Chtěl bych, aby se národní park zvětšil o cenná území, která jsou zatím mimo něj.

Z odborného hlediska není pochyb o rozšíření, vždycky musí ale být zájem a objednávka ze společnosti.

V neposlední řadě bych si také přál, aby unikátní oblast Českosaského Švýcarska nadále oplývala jak obětavými a zapálenými pracovníky správ národních parků, tak i místními lidmi, kteří toto území považují za svůj domov.

Děkuji vám za rozhovor, pane řediteli.